

FOKUS: FORSVARSOMSTILLING

Forord: Årsakene til Forsvarets omstilling

Håkon Lunde Saxi (gjesteredaktør)
Forsvarets høyskole / Stabsskolen, Norge

Dette fokusnummeret springer ut av en kronikk publisert i *Dagens Næringsliv* og senere, i en forlenget utgave, i *Forsvarets forum* (Saxi, 2019, 2020). Kronikken utløste debatt på sosiale medier blant forsvars- og sikkerhetsforskere om hva som var årsaken til, formålet med og resultatet av Forsvarets omstilling de siste 20 årene. Det var ingen klar konsensus om disse spørsmålene, og det utkrystalliserte seg etter hvert noen tydelige og velkjente posisjoner. Gjennom en dialog med redaksjonen i *Internasjonal Politikk*, særlig redaktør Niels Nagelhus Schia, fant vi ut at denne diskusjonen var et godt utgangspunkt for et fokusnummer.

Diskusjonene om årsakene til Forsvarets omstilling fra det kalde krigens store, mobiliseringsbaserte invasjonforsvar til dagens langt mindre, mer stående «innsatsforsvar», lar seg tidfeste til fremleggelsen av stortingsproposisjon 45 i februar 2001 (St.prp. nr. 45 (2000–2001)). Forsvarsreformen fremsto i sin samtid som radikal, og er også i ettertiden blitt karakterisert som «en av de største omstillinger innen offentlig sektor i nyere tid» (Statskonsult, 2006, s. 1). Gitt at det i 2021 er nøyaktig 20 år siden fremleggelsen av denne proposisjonen, som fremstår som et sentralt veiskille i norsk forsvarspolitik, var det naturlig å sette den i sentrum for dette fokusnummeret om forsvarrets omstilling.

Tanken er derfor å benytte 20-årsmarkeringen av St.prp. nr. 45 til å analysere og systematisere debatten om forsvarsomstillingen. Det er viktig å understreke at ambisjonen i fokusnummeret *ikke* er å skape en forskningsmessig konsensus om årsaken(e) til omstillingen. En slik konsensus kan bare vokse frem gjennom lengre faglige utvekslinger mellom fagfolk. I stedet aspirerer nummeret til å tydeliggjøre de konkurrerende årsaksforklaringene som figurerer i forskningslitteraturen og i det offentlige ordskiftet.

*Kontaktinformasjon: Håkon Lunde Saxi, e-post: hsaxi@mil.no

©2021 Håkon Lunde Saxi. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.
Citation: Saxi, H. L. (2021). Forord: Årsakene til Forsvarets omstilling. *Internasjonal Politikk*, 79(2), 188–189. <http://dx.doi.org/10.23865/impol.v79.3146>

Ambisjonen er først å *typologisere* de tre dominerende årsaksforklaringene, altså å utvikle en inndeling av et materiale i karakteristiske typer. Deretter presenterer tre forskere, som hver fremstår som representanter for en av de tre konkurrerende årsaksforklaringene, sin faglige forankrede analyse.

- **Håkon Lunde Saxi** (Forsvarets høyskole / Stabsskolen) gir innledningsvis en overordnet typologisering av de tre årsaksforklaringene og en historiografisk redegjørelse for debatten om omstillingen av Forsvaret langs disse linjene.
- **Tormod Heier** (Forsvarets høyskole / Stabsskolen) presenterer en sikkerhetspolitisk fortolkning av invasjonforsvarets endelikt, der norsk allianseavhengighet kombinert med forventninger og press fra USA og NATO står sentralt.
- **Karsten Friis** (Norsk Utenrikspolitisk Institutt) gir et innblikk i det kulturelle perspektivet, der omstillingen blir et resultat av fremveksten av en ny forsvarsdiskurs og marginaliseringen av den gamle «representasjonen».¹
- **Sverre Diesen** (Forsvarets forskningsinstitutt) redegjør for den økonomiske forståelsen av omstillingen, der ressursmangel spiller hovedrollen som forklaring på nedbyggingen av den gamle, ikke lenger bærekraftige, forsvarsstrukturen.

De tre perspektivene er delvis utfyllende, delvis konkurrerende. Som årsaksforklaringer påberoper de seg alle å ha stor forklaringskraft, og de fremstår tidvis som direkte antiteser til de øvrige forklaringene.

Ambisjonen med dette fokusnummeret er å presentere den faglige forskningsfronten i Norge om årsakene til omstillingen av Forsvaret etter årtusensskiftet. I neste omgang kan man håpe på at tydeliggjøringen av de konkurrerende årsaksforklaringene kan bidra til en bedre og mer opplyst fagdiskusjon. En mulighet kan være at en slik tydeliggjøring kan føre til dialog på tvers av perspektivene, som på lang sikt kan resultere i en dialektisk sammensmelting i en syntese hvor de i større grad enn i dag utfyller og komplementerer hverandre. En annen mulighet er at de konkurrerende årsaksforklaringene vil forbli uforlignelige og gjensidig utelukkende, og at de vil fortsette å utvikle seg innenfor egne paradigmatisk rammer.

Referanser

Saxi, H. L. (2019, desember). Forsvarets angst for kort rekkevidde. *Dagens Næringsliv*.

Saxi, H. L. (2020). Rekkeviddeangsten. *Forsvarets Forum*, 1, 66–67.

Statskonsult. (2006). *Omstillingen av Forsvaret 2002–2005 – dokumentering av resultater og måloppnåelse* (Rapport Nr. 2006:7). Statskonsult.

St.prp. nr. 45 (2000–2001). *Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005*. Forsvarsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp-nr-45-2000-2001-/id204348/>

¹ **Nina Græger** (Københavns Universitet og Norsk Utenrikspolitisk Institutt) sa seg opprinnelig villig til å bidra med «det kulturelle perspektivet», men hun trakk seg fra fokusnummeret i januar 2021. En stor takk til Karsten Friis som, basert delvis på sine tidligere arbeider, sa ja til på kort tid å utarbeidet et utmerket fokusbidrag innenfor kulturperspektivet. Endringen i forfattersammensetning ga likevel uheldigvis en noe skjev kjønnsbalanse i nummeret.